

Hrad Bystrica v objektíve času

Zbierkový predmet mesiaca marec 2026 reflektuje súčasnú výstavu *Múzy skryté v kameni*, ktorá prebieha vo Vlastivednom múzeu v Považskej Bystrici, a zároveň ním pokračujeme v odkrývaní pokladov, ktoré ukrýva fond ekranických zbierok múzea.

Starobylá fotografia, slúžiaca ako „dopisnica“, bola do múzea prijatá v roku 2001 ako súčasť celistvej kolekcie pohľadníc od amatérskeho zberateľa. Obraz zachytáva malebný romantický výjav historických dominánt mestskej časti Považské Podhradie, a to zrúcaniny hradu Bystrica, kaštieľ rodu Sapáriovcov, Kostol sv. Ladislava. Pôvodne renesančný dvojpodlažný kaštieľ „Burg“ sa ukrýva za hustým porastom. V popredí dominuje rieka Váh, ktorá je v súčasnosti regulovaná kanálom. V minulosti spôsobovala mestu Považská Bystrica starosti, pretože sa často rozvodňovala a zaplavovala ornú pôdu i obydlia. Zmieňuje sa o tom aj Matej Bel vo svojom diele *Notitiae*. Na ľavej strane pohľadnice si môžeme všimnúť kompu, ktorá bola obyvateľom Považského Podhradia dlhé roky nápomocná. Náklady na prevádzku kômp boli vysoké, preto tá v Podhradí patrila veľkostatku Popperovcov z Bytče a neskôr ju prevzali pod patronát viacerí vlastníci, aby mohla ostať v prevádzke.

Ak zameriame pozornosť na hradný kopec, všimneme si, že porast na hradnom kopci ešte začiatkom 20. storočia nesiahal priamo k hradu. V dobách, keď bol hrad aktívne obývaný a užívaný jeho majiteľmi, bol hradný kopec odlesňovaný, čo bolo v stredoveku úplnou samozrejmosťou. Malo to svoje praktické opodstatnenie. V prvom rade to bolo súčasťou obrannej stratégie hradu (nepriateľ sa nemohol nepozorovane priblížiť), drevo sa používalo ako stavebný materiál a palivo, a v neposlednom rade to hradu zabezpečovalo vizuálnu dominanciu v danom priestore.

Pohľadnicu vydalo *Nakl. Leopolda Gansela v Trenčíne*, o čom svedčí signatúra na jej zadnej strane, ktorá je nepopísaná, ani nemá adresáta. Pravdepodobne slúžila len ako zberateľský exemplár. Tlačiarne (a kníhkupectvo) Leopolda Gansela v Trenčíne patrili k vychýreným podnikom svojej doby, a zároveň boli údajne najkrajším obchodom v meste. Podnik založil v roku 1850 Leopold Gansel. Po jeho smrti v podnikaní pokračoval jeho syn Izidor a neskôr vnuk Andrej. Tlačiarne prosperovali aj po 1. svetovej vojne a v 20. rokoch 20. storočia otvoril majiteľ pobočku aj v Bratislave. Okrem tlačiarne a kníhkupectva prevádzkovali aj vydavateľstvo, v rámci ktorého vychádzala slovenská, ale aj zahraničná beletria, či odborná literatúra, mapy, časopisy, administratívne formuláre, a samozrejme, pohľadnice, ktoré sú v súčasnosti veľmi cennou pamiatkou (nielen) pre obyvateľov Považia a obľúbeným zberateľským artiklom. Veľkými zmenami prešiel podnik počas 2. svetovej

vojny, kedy bol arizovaný podľa vtedajších rasových zákonov. Nový majiteľ sa snažil, aby podnik naďalej prosperoval, čo sa mu darilo až do roku 1948, kedy prešiel pod správu štátu.

Text: PhDr. Dominika Kukučová

Grafika: Mgr. Jana Chudovská

©Vlastivedné múzeum v Považskej Bystrici